INTERNATIONAL JOURNAL OF SCIENTIFIC RESEARCHERS
ISSN: 3030-332X Impact factor: 9,493 Volume 17, issue 1, Aprel 2026
https://wordlyknowledge.uz/index.php/IJSR worldly knowledge
Index: google scholar, research gate, research bib, zenodo, open aire.
https://scholar.google.com/scholar?hl=ru&as_sdt=0%2C5&q=wosjournals.com&btnG
https://www.researchgate.net/profile/Worldly-Knowledge
https://journalseeker.researchbib.com/view/issn/3030-332X

RAQAMLI TRANSFORMATSIYA SHAROITIDA BIZNES RIVOJLANISHI: IMKONIYATLAR VA SAMARADORLIK

Melikov Qahramon O'tkirovich
Toshkent Kimyo Xalqaro Universiteti "Biznes boshqaruvi" yo'nalishi magistranti

Annotatsiya: Ushbu maqolada raqamli transformatsiya sharoitida biznes rivojlanishining asosiy yo'nalishlari, imkoniyatlari hamda samaradorlikka ta'sir etuvchi omillar tahlil qilinadi. Tadqiqotning maqsadi raqamli texnologiyalar asosida biznes jarayonlarini optimallashtirish va ularning natijadorlikka ta'sir mexanizmlarini aniqlashdan iborat. Maqolada nazariy (konseptual) yondashuv asosida ilmiy adabiyotlar tahlili, taqqoslash va umumlashtirish usullaridan foydalanildi. Tadqiqot natijasida raqamli transformatsiyaning biznes samaradorligiga uch asosiy yo'nalish — operatsion jarayonlarni optimallashtirish, mijozlar bilan munosabatlarni takomillashtirish hamda strategik qaror qabul qilish sifatini oshirish orqali ta'sir ko'rsatishi asoslab berildi. Shuningdek, raqamli texnologiyalarni noto'g'ri joriy etish kutilgan natijalarni bermasligi mumkinligi ta'kidlandi. Xulosa sifatida, raqamli transformatsiya biznes rivojlanishining muhim omili bo'lib, uning samaradorligi tanlangan vositalar va ularni amaliy qo'llash darajasiga bevosita bog'liq ekanligi aniqlandi.

Kalit so'zlar: raqamli transformatsiya, biznes samaradorligi, raqamli texnologiyalar, avtomatlashtirish, CRM tizimlari, data analytics.

Annotation: This article examines the role of digital transformation in business development, focusing on its key opportunities and impact on efficiency. The main objective of the study is to identify the mechanisms through which digital technologies optimize business processes and improve performance outcomes. The research is based on a conceptual approach, using methods such as literature review, comparative analysis, and synthesis of existing studies. The findings indicate that digital transformation influences business efficiency through three main dimensions: operational optimization, enhancement of customer relationship management, and improvement of strategic decision-making processes. The study also highlights that improper implementation of digital technologies may limit expected performance gains. In conclusion, digital transformation is identified as a critical factor for business development, and its effectiveness largely depends on the appropriate selection and application of digital tools.

Keywords: digital transformation, business efficiency, digital technologies, automation, CRM systems, data analytics.

Аннотация: В данной статье рассматривается влияние цифровой трансформации на развитие бизнеса, а также её роль в повышении эффективности деятельности предприятий. Цель исследования заключается в выявлении механизмов, посредством которых цифровые технологии способствуют оптимизации бизнес-процессов и улучшению результатов деятельности. В работе использован теоретический (концептуальный) подход, основанный на анализе научной литературы, сравнении и обобщении существующих исследований. Результаты исследования показывают, что цифровая трансформация оказывает влияние на эффективность бизнеса по трём основным направлениям: оптимизация операционных процессов, совершенствование взаимодействия с клиентами и повышение качества стратегических управленческих решений. Также отмечается, что неэффективное внедрение цифровых технологий может не привести к ожидаемым результатам. В заключение подчеркивается, что цифровая трансформация является важным фактором развития бизнеса, а её результативность во

многом зависит от правильного выбора и практического применения цифровых инструментов.

Ключевые слова: цифровая трансформация, эффективность бизнеса, цифровые технологии, автоматизация, CRM-системы, аналитика данных.

Kirish.

Zamonaviy iqtisodiyot sharoitida raqamli transformatsiya biznes faoliyatining ajralmas qismiga aylanib bormoqda. Axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining jadal rivojlanishi, internet infratuzilmasining kengayishi hamda raqamli xizmatlarning ommalashuvi korxonalar faoliyat yuritish usullarini tubdan o‘zgartirmoqda. Natijada, tashkilotlar raqobatbardoshligini saqlab qolish va bozor talablariga moslashish uchun o‘z biznes jarayonlarini raqamlashtirishga majbur bo‘lmoqda.

Shu bilan birga, amaliyot shuni ko‘rsatadiki, raqamli transformatsiya har doim ham kutilgan darajada samaradorlikni ta’minlamaydi. Ko‘plab korxonalar zamonaviy texnologiyalarni joriy etishiga qaramay, ularning iqtisodiy natijalari sezilarli darajada yaxshilanmayapti. Bu holat raqamli transformatsiyaning faqat texnologiyalarni joriy etish bilan cheklanmasdan, balki uni to‘g‘ri boshqarish, strategik yondashuvni tanlash va biznes jarayonlariga moslashtirish zarurligini ko‘rsatadi.

Mavjud ilmiy tadqiqotlarda raqamli transformatsiyaning biznes rivojlanishiga ijobiy ta’siri keng yoritilgan bo‘lsa-da, uning samaradorlikka ta’sir etish mexanizmlari yetarli darajada chuqur tahlil qilinmagan. Ayniqsa, transformatsiyaning turli yo‘nalishlari orqali qanday qilib biznes natijalari yaxshilanishi masalasi dolzarb bo‘lib qolmoqda.

Mazkur maqolaning maqsadi raqamli transformatsiyaning biznes samaradorligiga ta’sirini nazariy jihatdan tahlil qilish hamda uning asosiy mexanizmlarini aniqlashdan iborat. Ushbu maqsadga erishish uchun raqamli texnologiyalarning biznes jarayonlariga ta’siri o‘rganilib, ularning samaradorlikni oshirishdagi roli tizimli ravishda yoritiladi.

Adabiyotlar sharhi.

Raqamli transformatsiya tushunchasi zamonaviy iqtisodiy adabiyotlarda turli yondashuvlar asosida izohlanadi. Ko‘pgina tadqiqotchilar uni tashkilot faoliyatiga raqamli texnologiyalarni integratsiya qilish orqali biznes jarayonlarini tubdan o‘zgartirish jarayoni sifatida talqin etadi. Ushbu jarayon nafaqat texnologik yangilanishni, balki boshqaruv tizimi, tashkiliy madaniyat va biznes modelning transformatsiyasini ham o‘z ichiga oladi. Raqamli transformatsiya doirasida sun’iy intellekt, katta ma’lumotlar (big data), bulutli texnologiyalar, CRM va ERP tizimlari keng qo‘llanilmoqda.

Biznes samaradorligi tushunchasi esa odatda korxona faoliyatining natijadorligi va resurslardan foydalanish darajasi bilan bog‘liq holda talqin etiladi. Ilmiy manbalarda samaradorlikni o‘lchashda asosiy ko‘rsatkichlar sifatida foyda, xarajatlar darajasi, mehnat unumdorligi, ishlab chiqarish samaradorligi hamda mijozlar qoniqishi darajasi keltiriladi. Shu bilan birga, zamonaviy yondashuvlarda raqamli texnologiyalar yordamida qaror qabul qilish tezligi va aniqligi ham samaradorlik mezonlari qatoriga kiritilmoqda.

Ko‘plab ilmiy tadqiqotlarda raqamli transformatsiyaning biznes rivojlanishiga ijobiy ta’siri ta’kidlangan. Xususan, ayrim mualliflar raqamli texnologiyalarni joriy etish orqali operatsion xarajatlar kamayishi, ishlab chiqarish jarayonlari tezlashishi va xizmat ko‘rsatish sifati oshishini qayd etadi. Boshqa tadqiqotlarda esa mijozlar bilan o‘zaro aloqalarning yaxshilanishi, personalizatsiya imkoniyatlarining kengayishi hamda marketing samaradorligining ortishi asosiy natijalar sifatida ko‘rsatilgan.

Shu bilan birga, ayrim ilmiy ishlar raqamli transformatsiyaning har doim ham kutilgan natijalarni bermasligini ta’kidlaydi. Unga ko‘ra, texnologiyalarni noto‘g‘ri joriy etish,

xodimlarning malaka darajasi pastligi, strategik rejalashtirishning yetarli emasligi kabi omillar samaradorlikka salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Ba'zi tadqiqotchilar hatto raqamli transformatsiya qisqa muddatda xarajatlarning oshishiga va operatsion murakkablikning kuchayishiga olib kelishini ham qayd etadi.

Shunday qilib, mavjud adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, raqamli transformatsiyaning biznes samaradorligiga ta'siri keng o'rganilgan bo'lsa-da, uning aniq qanday mexanizmlar orqali natija berishi masalasi yetarli darajada tizimlashtirilmagan. Mazkur holat ushbu yo'nalishda chuqurroq nazariy tahlil olib borishni va raqamli transformatsiyaning samaradorlikka ta'sir mexanizmlarini aniqlashtirishni talab etadi.

Tadqiqot metodologiyasi.

Ushbu tadqiqot nazariy (konseptual) yondashuv asosida amalga oshirildi. Tadqiqotning asosiy maqsadi raqamli transformatsiyaning biznes samaradorligiga ta'sir etish mexanizmlarini aniqlash va ularni tizimli ravishda asoslashdan iborat.

Tadqiqot jarayonida ilmiy bilishning bir qator usullaridan foydalanildi. Jumladan, tahlil usuli yordamida raqamli transformatsiya va biznes samaradorligiga oid ilmiy manbalar o'rganildi hamda ularning mazmuni chuqur tahlil qilindi. Taqqoslash usuli orqali turli mualliflarning ushbu sohadagi yondashuvlari solishtirilib, ularning o'xshash va farqli jihatlari aniqlashtirildi. Shuningdek, umumlashtirish usuli asosida mavjud nazariy qarashlar integratsiya qilinib, raqamli transformatsiyaning biznes samaradorligiga ta'sirini ifodalovchi konseptual model shakllantirildi.

Mazkur tadqiqotda raqamli transformatsiya mustaqil o'zgaruvchi sifatida, biznes samaradorligi esa bog'liq o'zgaruvchi sifatida qaraldi. Raqamli transformatsiya tarkibiga CRM tizimlari, biznes jarayonlarini avtomatlashtirish, raqamli marketing vositalari hamda ma'lumotlar tahlili (data analytics) texnologiyalari kiritildi. Biznes samaradorligi esa xarajatlarning kamayishi, operatsion jarayonlarning tezlashuvi, mijozlar bilan ishlash sifatining oshishi va boshqaruv qarorlarining aniqligi kabi ko'rsatkichlar orqali tavsiflandi.

Tadqiqot doirasida raqamli transformatsiyaning biznes samaradorligiga ta'siri uchta asosiy yo'nalish — operatsion samaradorlik, mijozlar bilan munosabatlarni boshqarish va strategik qaror qabul qilish jarayonlari orqali amalga oshishi konseptual jihatdan asoslab berildi. Ushbu yondashuv raqamli texnologiyalarning biznes rivojlanishiga ta'sirini tizimli ravishda tushuntirish imkonini beradi.

Tahlil va natijalar.

Mazkur bo'limda raqamli transformatsiyaning biznes samaradorligiga ta'sir mexanizmlari nazariy jihatdan tahlil qilinadi. Tadqiqot natijasida raqamli transformatsiya biznes samaradorligiga uchta asosiy yo'nalish orqali ta'sir ko'rsatishi aniqlandi: operatsion jarayonlar samaradorligi, mijozlar bilan munosabatlarni boshqarish hamda strategik qaror qabul qilish jarayonlari.

Birinchidan, raqamli transformatsiya operatsion samaradorlikni oshirishda muhim rol o'ynaydi. Avtomatlashtirish texnologiyalarining joriy etilishi natijasida ko'plab takrorlanuvchi jarayonlar inson ishtirokisiz amalga oshiriladi. Bu esa vaqt tejalishiga, xatoliklarning kamayishiga va xarajatlarning qisqarishiga olib keladi. Natijada korxona resurslaridan foydalanish samaradorligi oshadi.

Ikkinchidan, raqamli transformatsiya mijozlar bilan ishlash sifatini yaxshilaydi. CRM tizimlari va ma'lumotlarga asoslangan yondashuvlar yordamida mijozlarning xulq-atvori va ehtiyojlari chuqur tahlil qilinadi. Bu esa individual takliflar ishlab chiqish, xizmat ko'rsatish sifatini oshirish va mijozlar sodiqligini mustahkamlash imkonini beradi. Natijada savdo hajmi va daromad ko'rsatkichlari oshadi.

Uchinchidan, raqamli transformatsiya strategik boshqaruv samaradorligini oshiradi. Ma'lumotlar tahlili (data analytics) vositalari yordamida real vaqt rejimida aniq va asoslangan qarorlar qabul qilish imkoniyati yaratiladi. Bu esa noaniqlikni kamaytiradi, risklarni boshqarishni yaxshilaydi va biznes faoliyatining umumiy natijadorligini oshiradi.

Ta'kidlash joizki, ushbu uchta yo'nalish o'zaro uzviy bog'liq holda ishlaydi. Operatsion jarayonlar orqali to'plangan ma'lumotlar strategik qarorlar sifatini oshiradi, mijozlar bilan ishlash tizimi esa umumiy biznes natijalariga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Shunday qilib, raqamli transformatsiya biznes samaradorligiga bevosita emas, balki mazkur mexanizmlar orqali kompleks ta'sir ko'rsatadi.

Xulosa va takliflar

Ushbu tadqiqotda raqamli transformatsiyaning biznes rivojlanishiga ta'siri nazariy jihatdan tahlil qilinib, uning samaradorlikka ta'sir etish mexanizmlari tizimli ravishda asoslab berildi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, raqamli transformatsiya biznes samaradorligiga uchta asosiy yo'nalish — operatsion jarayonlarni optimallashtirish, mijozlar bilan munosabatlarni takomillashtirish hamda strategik qaror qabul qilish sifatini oshirish orqali ta'sir ko'rsatadi. Shu bilan birga, raqamli texnologiyalarni joriy etishning samaradorligi ularning to'g'ri tanlanishi va biznes jarayonlariga mos ravishda integratsiya qilinishiga bevosita bog'liq ekanligi aniqlandi.

Tadqiqot asosida quyidagi amaliy takliflar ishlab chiqildi:

- Korxonalar raqamli transformatsiyani amalga oshirishda birinchi navbatda operatsion jarayonlarni tahlil qilib, avtomatlashtirish imkoniyatlarini aniqlashlari zarur. Bu xarajatlarni kamaytirish va samaradorlikni oshirishga xizmat qiladi.
- Mijozlar bilan ishlashni takomillashtirish maqsadida CRM tizimlarini joriy etish va ma'lumotlarga asoslangan marketing yondashuvlarini keng qo'llash tavsiya etiladi.
- Strategik qarorlar qabul qilish jarayonida data analytics vositalaridan foydalanish orqali aniq va asoslangan boshqaruv qarorlarini shakllantirish lozim.
- Raqamli transformatsiyani joriy etishda xodimlarning malakasini oshirish va ularni yangi texnologiyalarga moslashtirish muhim ahamiyatga ega.
- Texnologiyalarni joriy etishda bosqichma-bosqich yondashuvni qo'llash, ya'ni kichik loyihalardan boshlash va natijalarga qarab kengaytirish maqsadga muvofiqdir.

Shuningdek, tadqiqotning ayrim cheklovlari mavjud. Xususan, tadqiqot nazariy yondashuv asosida amalga oshirilgan bo'lib, unda empirik ma'lumotlardan foydalanilmadi. Shu sababli, kelgusida mazkur yo'nalishda amaliy tadqiqotlar olib borish, xususan, korxonalar faoliyati misolida raqamli transformatsiyaning samaradorligini baholash maqsadga muvofiq hisoblanadi.

Umuman olganda, raqamli transformatsiya zamonaviy biznes rivojlanishining muhim omili bo'lib, uning samarali joriy etilishi korxonalar raqobatbardoshligini oshirish va barqaror o'sishni ta'minlashda muhim rol o'ynaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Vial, G. (2019). Understanding digital transformation: A review and a research agenda. *The Journal of Strategic Information Systems*, 28(2), 118–144.
2. Verhoef, P. C., Broekhuizen, T., Bart, Y., Bhattacharya, A., Dong, J. Q., Fabian, N., & Haenlein, M. (2021). Digital transformation: A multidisciplinary reflection and research agenda. *Journal of Business Research*, 122, 889–901.
3. Bharadwaj, A., El Sawy, O. A., Pavlou, P. A., & Venkatraman, N. (2013). Digital business strategy: Toward a next generation of insights. *MIS Quarterly*, 37(2), 471–482.

ISSN: 3030-332X Impact factor: 9,493 Volume 17, issue 1, Aprel 2026
https://wordlyknowledge.uz/index.php/IJSR worldly knowledge
Index:* *google scholar, research gate, research bib, zenodo, open aire.
https://scholar.google.com/scholar?hl=ru&as_sdt=0%2C5&q=wosjournals.com&btnG
https://www.researchgate.net/profile/Worldly-Knowledge
https://journalseeker.researchbib.com/view/issn/3030-332X

4. Porter, M. E., & Heppelmann, J. E. (2014). How smart, connected products are transforming competition. *Harvard Business Review*, 92(11), 64–88.
5. Brynjolfsson, E., & McAfee, A. (2014). *The Second Machine Age: Work, progress, and prosperity in a time of brilliant technologies*. W. W. Norton & Company.
6. Kotler, P., Kartajaya, H., & Setiawan, I. (2017). *Marketing 4.0: Moving from traditional to digital*. Wiley.
7. Davenport, T. H., & Ronanki, R. (2018). Artificial intelligence for the real world. *Harvard Business Review*, 96(1), 108–116.
8. Chaffey, D. (2015). *Digital business and e-commerce management*. Pearson Education.
9. OECD. (2020). *Digital transformation in the age of COVID-19: Building resilience and bridging divides*. OECD Publishing.
10. World Bank. (2021). *World development report 2021: Data for better lives*. World Bank Publications.